

hoek.
naar de
Zuid-
koers.
men we
edikant
het had
is van
bureau
dienst
Hij be-
vorige
klaarde,
verging,
of men
in elk
de pers
n.
ente en
k:

ken:
uit den
in een
tont is.
len. Het
Synode
wanneer
oordeeld,
nte met
ht 1905
volgende
aar Art.
De arti-
den toe-
in zulk
betreft
Art. 11
van de
gemeente
wettige
het weg,
orkomen,
kunnen
met be-
Synodo

mag dus
ben ver-
kant en
Daarom
elke los-
eren ge-
m.
van vol-
it geen
11 zou
denberg.
e. De V.
meerde
ten ook
Art. 13

enjdens-
"voor-
thof, dat
tot pre-
ezorging
de bui-
tenigheid
moet een
beschik-
kunnen
ij vroe-
toch in
togen te
dat we
ners, de
onrechte,
omdat
gegaan.
„Zeeuw-
Amers-
al is in
andering
en Bond,
an onze
cht past
iem niet
in Art. 6
en hem
e classis
ngen bij
rechtelijk

De. Von-
zijn be-
in casu
(zuide-
dan een
n, maar
g dezer
meest
stellen
oord" in

ter zaak

evredigd
die hem
overgaan
ond van
n grond-
verga-
dat deze
Utrecht

Het komt ons niet voegzaam voor, in de pers te handelen over de wijze, waarop de classis Dordrecht tot haar besluit kwam, vooral nu de meerdere vergaderingen een oordeel zullen hebben uit te spreken. Men kan dat o.i. ook niet goed doen, aangezien men dan en door de classis en door Dr. Vonckenberg volledig zou moeten worden ingelicht over den gang van zaken. Maar dat behoort niet tot de roeping der kerkelijke pers en laten we dus rusten.

Iets anders is de objectieve vraag, die algemeene betekenis heeft, of Dr. Vonckenberg als leider onzer Jongelings-vereenigingen zijn ambt mag behouden, ja dan neen.

Wij zouden die vraag gaarne in de ruimte behandelen willen zien, en niet opgelost door listigheden; h.v. dat de kerk van Amersfoort hem zou beroepen als (door haar onbezoldigd) Dienaar des Woords voor den jongelingsdienst. De toevallige omstandigheid, dat Dr. Vonckenberg in Amersfoort zijn bureau heeft gekregen, staat in geen enkel feitelijk verband met zijn levensarbeid voor het vervolg en moet niet het haakje worden om een kwestie, die men liever niet oplost, netjes aan op te hangen. De kerk van Amersfoort heeft ook geen roeping tegenover de jongelingschap van geheel Nederland.

Maar het zou ons deren, wanneer een geestelijke arbeid als Dr. Vonckenberg verricht voor al onze Gereformeerde jongelingschap hem den eertitel van Dienaar des Woords zou moeten doen missen omdat dit werk niet meer, als te Zwijndrecht, nevens zijn gewonen arbeid verricht kan worden.

Ja, als hij alleen adresblijfs voor het Jongelingsblad schreef, boeken bijhield en bestellingen op Boodschappij uitvoerde — dan was dat natuurlijk. Maar nu hij onze jongelingsdominee is, die voor heel het land gezegden arbeid verricht, welke aan het opkomend geslacht ten goede komt, — nu moet hij o.i. juist Dienaar des Woords blijven.

De „Geref. Kerkb. voor Gorinchem“:

Ik zal me niet vermeten, deze kwestie met een licht handgebaar op te lossen. De knapste mannen uit onze kerken hebben getracht, in dezen algemeene regelen te geven, en waar Dr. Vonckenberg zelf heeft uitgesproken, dat hij met 't volste vertrouwen de beantwoording van deze vraag in kerkelijke weg tegemoet ziet, daar hebben wij niet het recht, door besprekingen in de pers buiten den kerkelijken weg om, blijk te geven van minder vast vertrouwen.

Wij kunnen alleen maar constateeren, dat hij ons Gereformeerde volk twee dingen vaststaat.

Allereerst, dat iemand als Dr. Vonckenberg, die al zettelt hij op een bureau, veel meer doet voor het kerkelijk leven, dan menige pastoriebewoner, onvoorwaardelijk kan gerekend worden onder „zulk dienaren, die geroepen worden tot een ... dienst ten bate der kerken in het gemeen of tot een zoodanigen arbeid, die een geestelijk karakter draagt en met de roeping tot de verkondiging van het Evangelie in verband staat“; welke „dienaren“ volgens besluit van de Generale Synode van Leeuwarden van 1920 aanspraak behouden op den „naam en de eere van een dienaar des Woords“.

En voorts, dat ons Gereformeerde volk niet houdt van wat Dr. J. C. de Moor heel eerlijk en volkomen juist heeft genoemd „listigheden“. Al zou het mogelijk zijn, den een of anderen weg uit te denken, waarlangs Dr. V. weer in het kerkelijk gelid zou komen te staan, toch moet het respect voor beginselen ons vrijwaren voor „soortspel“, waardoor we de onaanname consequenties van die „beginselen“ inslikken en wegdoezelen; en de eerbied voor den persoon van Dr. V. zal weigeren, hem als 'n resultaat van vriendelijke handigheidjes te presenteren, wat, naar veler opvatting eener Synodale uitspraak, zijn onvervreemdbaar recht is.

Ons Gereformeerde volk kan niet zoo maar inzien, dat een hoogleeraar, die één uur per week college geeft in de theologische faculteit in meer rechtstreeksche verbinding staat met de Gereformeerde Kerken dan Dr. Vonckenberg. En de logica van het volk is dikwijls treffend. Het eischt voor Dr. Vonckenberg, die voor de bede van Zondag 48 (bewaar Uw kerk) zijn levenswerk geeft, hetzelfde recht op, dat het met groote dankbaarheid zulk een hoogleeraar tot op dezen dag heeft zien behouden.

En ik geloof, dat iedere beslissing in anderen zin in de kerkelijke wereld een pijnlijk gevoel zou wekken.

HEPP.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

Kritiek op „het Getuigenis“.

Dr. Wielenga heeft het noodig geoordeeld, om in verband met de kritiek door dr. Geelkerken gemaakt, een bijzondere bijdrage te leveren voor „De Reformatie“. Terecht wijst hij er op, dat ieder op zijn wijze kritiek uitoefent. Op de kritiek door dr. Geelkerken gemaakt, wil ik echter niet wijzen. Er is echter, naar ik vrees, een andere kritiek die gemaakt wordt en die met stilzwijgen wordt voorbijgegaan. 't Is door eenvoudig 't stuk te deponeren in het kerkelijk museum of 't archief. Misschien in de bijeenkomst voorgelezen, doch daarna geen woord er meer over gerept. De domine over deze dingen niet meer preeken, in het huisbezoek er niet over gesproken! Dat is de meest doodelijke kritiek, die op het stuk van de Synode kon worden uitgebracht. Aan den vorm is voldaan. Doch het doel, dat de Synode met het Getuigenis had, wordt niet geteld. 't Is te begrijpen, dat deze allesbehalve zijn te spreken over de preek van dr. Geelkerken. (Ik heb de preek zelf niet gelezen, doch er alleen kennis van gekregen door hetgeen de pers er van meldt.) De „doodswijgers“ vinden hetgeen dr. G. zegt natuurlijk verkeerd. 't Is mooi genoeg als het officiële stuk werd voorgelezen, zoodat allen het konden hooren, die wilden hooren.

Met het oog op het gevaar, dat het in het „museum“ weggeborgen is als een kruik marna, ben ik zoo vrij de gedachte uit te spreken, dat op de classikale vergaderingen bij de rondvraag den afgevaardigden der kerken de vraag wordt gedaan, of in den dienst des Woords en bij het huisbezoek ook gewezen wordt op hetgeen in het Getuigenis wordt genoemd. Misschien dringt zoo iets. In geval van maligheid kunnen de kerken ernstig vermaand worden. Wie het leven der oorlogsjaren bewust heeft geleefd, en heeft gadegeslagen hetgeen heeft plaats gehad, zal in elk geval moeten toestemmen, dat de Synode geen onnodig werk heeft gedaan. Het gevaar waarvan de leden blootstaan is niet denkbeeldig. Er dreigt een gevaar. Een groot gevaar, dat het leven onder den invloed komt, zoo niet gekomen is, van de beginselen waarvan in het Getuigenis gesproken wordt. De slaar des gerasten zou den ondergang der kerken niet bestialheid bedreigen. Ook een kritiek! Nu niet op de Synode, doch op de kerken plaatselijk genomen.

Silvolde.

C. DIEMER.

Herinneringen aan Dr. A. Kuyper.

'n Twintig jaar geleden, toen „de groote leider der kleine luiden“ nog in z'n volle kracht was en op het hoogtepunt stond van zijn staatskundig leven, zagen ook wij, jongeren, hoog op tegen den „grooten man“. Als wij onze vaders en hunne vrienden hoorden spreken over de ontzaglijke werkkraft en de enorme capaciteiten van den Leider, dan wekte dit onze bewondering. En als iemand Dr. Kuyper zelf gezien had en hooren spreken, dan was hij op ons dorp het middelpunt van een aandachtig gehoor, dat, bij een uiterst gebrekkige vertolking van 't geen gezien en gehoord was, aan des sprekers lippen hing en hem zijn voorrecht bijna benijdde....

Toen in 1902 de Koningin mij in Haar dienst riep en ik de uniform der Koninklijke Garde mocht dragen was de gelegenheid voor mij gekomen den grooten leider te zien en te hooren. 'k Vond daar m'n vriend D., van de Jagers, een jong, doch steer Calvinist uit Nieuw-Lokkerland. Elken dag als de Tweede Kamer zitting had spoedden wij ons na afloop van den dienst naar het Binnenhof en beklommen daar de trappen, die naar de publieke tribune leidden. Over de hoofden der hoogmogenden heen zochten onze blikken allereerst den grooten man. Als wij hem daar zoo zagen zitten aan de ministeriële, de ietwat meegedrongen gestalte, de sprekende donkere oogen met dien vastberaden blik, popelde ons hart van bewondering en trotsch. Ik herinner mij nog levendig hoe bij de debatten over de stelselveranderingen de heeren Borgheus en Schaper er duchtig op los praten en naar onze meening onzen leider geweldig in het nauw brachten. Doch wij herinnerden zoodra de groote man het woord nam. Het typische begin verzoet ik nooit: De brandnietels waarmee de heeren Borgheus en Schaper mij etc.

Op zekeren avond bevonden m'n vriend D. en ik ons op weg naar de kazerne. 't Was al vrij laat: de Praktijnschool (Geref. Mil. Tehuis) had ons gezellig opgehouden. Op den Dennenweg gekomen zagen wij plots de ons bekende en geliefde gestalte van Dr. K. Bij ons beiden kwam tegelijk de gedachte op, die mijn vriend uitsprak: Hoe zou Dr. K. zijn huis ingaan. Ik leefde toe een eigenaardige gedachte! Maar toch, we wilden zien; en in plaats van links de Mauritskade te nemen volgden we den grooten leider, die rechts af de — inmiddels historisch geworden — Kanaalstraat inliep. Bij No. 5 gekomen zagen we eensklaps een donkere mamen-gezaante te voorschijn komen, die den sleutel in het slot stak, de deur opende, den grooten inliet en zelf mede achter de deur verdween. We waren beiden zeer verbaasd over dit geval. Later vernamen we, dat Dr. K. bij zijn avondwandeling altijd door een man werd vergezeld, die op beschiedenen afstand liep. Wij hadden, omdat ons oog alleen op den leider gevestigd was, dien man niet eerder opgemerkt!

De revaccinatie was in mijn tijd geboden. Of het thans nog zoo is weet ik niet, maar in 1907 moesten de jonge miliciens zich aan die kleine operatie onderwerpen. Alleen zij, die gemoedsbezwaren hadden werden vrijgesteld. Dat nam echter niet weg, dat allen in lange rij met ontholten arm, hun beurt moesten afwachten. En dan bij den dokter gekomen bleken veler bezwaren niet bestand tegen de suggestieve kracht, die er van dokters overreding uitging.

Zoo naderde ik met ontholten bovenarm den chirurg en opperde m'n bezwaren. Deze waren echter blijkbaar niet krachtig genoeg, doch op het punt van bezwijken riep ik met nadruk: Ik beroep mij op Minister Dr. Kuyper! Aanstands liet de dokter van mij af, voor dien geweldige moest hij de vlag strijken!

Eens stond ik op wacht voor het paleis der Koningin-Moeder. 't Was een Zondagmiddag.

De twee uren „schilderen“ gingen traag voorbij. Alleen het staag letten op de daar veel passeerende „meerdere“ hield den geest wakker.

De verschillende eerbewijzen, die men te brengen had al gaarnate van den rang van den meerdere waren ons op „de theorie“ voldoende ingeprent.

Voor een burger, al was het ook een minister, behoefde men geen „vin“ te verroeren.

Doch ziet, daar in de verte nadert de breede figuur van den grooten man. Zijn weg richt zich vlak langs den schildwachter. Plots wordt het geweer gegrepen en spontaan gepresenteerd! Het eerbewijs voor een generaal!

Of mej. H. H. S., die naast haar vader liep, mij een vriendelijk knikje gunde vermoed ik wel, doch mijn aandacht was geheel gericht op den leider en hem gold mijn eerbewijs in de eerste plaats en vooral. Het werd beantwoord met een vriendelijken wedergroet.

Kampen, 22 Januari 1921.

S. B. A.

BOEKBESPREKING.

L. Penning, „Van de schemering tot het licht“.

J. H. Kok, Kampen, 1920.

Weer een verhaal, zoodat Penning zijn boek be-

scheiden noemt, en weer gedrukt bij dien uitgever, wiens persen spotten met papierschuurste en hoge drukkosten. Dit verhaal van den bekenden boeken auteur, die in alle landen thuis is, en even boeiend over de Scherpechutters in Zuid-Afrika als over den oorlog in Polen schrijft, en met dezelfde gemakkelijheid de Makabeën als de Watergeuzen ten tooneele voert, dit verhaal dan speelt in de dagen van Herodes den Groote, en brengt ons tot aan de historie van het Nieuwe Testament toe. Ik heb van Penning wel eens minder geslaagd werk gelezen. Wie niet al te Christelijk is en zich nog de verrukking kan indenken, waarmee hij als jongen de boeken van Penning over Zuid-Afrika las, (en daarvoor blijf ik dezen schrijver m'n heele leven dankbaar) bevoelt met alle vrijmoedigheid dit boek aan, en vergeeft den veel-schrijverden vervaardiger gaarne de fouten, die hij in deze pennenvrucht mocht opmerken. Liever en veel liever dit soort litteratuur, dan die „aesthetische“ boeken, waarin de moraliteit en christendom zoek is.

K. D.

„De Messias-Koning in Jesaja's profetie“. Rede gehouden bij de overdracht van het Rectoraat der Theologische School van de Gereformeerde Kerken in Nederland door Dr. J. Ridderbos.

J. H. Kok, 1920, Kampen.

Het wordt zoo langzamerhand duidelijk, welk onderdeel van het vak, dat prof. Ridderbos heeft te doceren, zijn speciale liefde heeft. Het is niet de grammatica, niet de exegese, niet de canoniek, maar wat men aan andere Universiteiten noemt de theologia biblica en wat wij liever heeten de ontwikkeling der openbaring. En bepaaldelijk heeft hij zich geworpen op de Messias-openbaring. Men zal moeten toegeven, dat hij 't dit onderdeel der theologische wetenschap geen lievelijker studie zich kiezen kon. Al zijn onderzoek te concentreren op Christus, heeft het geen zeldzaam bekooring? Ordeerde hij in 1915 nog over „Israël en de Babel, Afval of Ontwikkeling“, later verschenen van zijn hand: „De Messiaansche Heilsverwachting en de nieuwe ontdekkingen“, „Farizeesche Heilsverwachting“, „De Heilsverwachting in de apocryphe boeken“ en nu „De Messias-Koning in Jesaja's profetie“.

Men ziet, hij heeft zijn onderwerp streng begrensd. In het begin geeft hij daarvan rekenschap in de woorden: „Beperking is hierbij noodig. Daarom ga ik spreken niet van de Messiaansche heilsbelofte in het algemeen, maar alleen van die belofte, voorzover ze van den Messias zelven gewaagt, ja nog beperkter, zover ze hem als den grooten Koning der toekomst teekent“.

Daarbij stelt hij, waar hij het gemak der drietaling uit zijn domineestijd nog niet heeft vergeten, drie vragen. Eerst naar den oorsprong, dan naar den inhoud, eindelijk naar de betekenis en waarde dezer profetieën.

Bij de beantwoording der eerste vraag wordt afgekeken met de Welhausiaansche richting. Vooral echter — en daarmee toont Ridderbos geheel in zijn tijd in te leven — wordt de z.g.n. godsdiensthistorische school bestreden, welke meent, dat de Messias-figuur uit den vroemde is geïmporteerd, dat er een mythe aan ten grondslag ligt, dat de Messias gedicht wordt als de wederkerende koning van het eerste Paradijs. Heeft de school van Welhausen haar roem overleefd, 't is tegenwoordig op dit gebied alles „godsdiensthistorisch“ wat de klok slaat. Daartegenover nu kiest Ridderbos positie. Toch gaat hij weer niet zó ver, dat hij de Messias-verwachting van Israëlietischen oorsprong acht. Ze is, beoogt hij, eenmaal gemeenschappelijk goed der menscheid geweest. „Daarom blijft ik ook hoop koesteren, dat het aan het voortgezet onderzoek nog eens gelukken zal, op meer overtuigende wijze dan aldusver sporen van een onder de oude volken gekoesterde Verlossers-verwachting aan te wijzen“ (bl. 12). Soortgelijken wensch sprak ik eenmaal uit ten opzichte van den Anti-christ. Het geldt hier niet een speciaal exegetische, maar een algemeene theologisch belang. Een zuivere opvatting van het openbaringsbegrip is er mee gemeind. Nog al te zeer wordt ook in onze kringen geloofd, dat de heidenen enkel de algemeene openbaring hebben en dat deze door de zonde dan is verbasterd. Maar alle heidensche religie rust ook op een deel der bijzondere openbaring. Daarvoor behoeft men met Ridderbos nog niet terug te gaan op de Paradijs-traditie, maar heeft men slechts op te klimmen tot het huisgezin van Noach.

In het tweede deel van zijn oratie gaat hij dan tot ontleding van de Jesaja'sche profetieën over. Hij beproeft in die profetieën onderscheiden tijdperken uit Jesaja's leven aan te wijzen en spreekt ook over een later verzamelen en ordenen ervan. Iets, wat de organische beschouwing der Schriftinspiratie tot volle recht laat komen. Wie zich er echter gespitst had om over de hypothese van den z.g.n. Deutero-Jesaja te worden ingelicht, zal zich teleurgesteld voelen. Toch is dat niet de schuld van prof. Ridderbos. Het lag niet op zijn weg dit punt te behandelen. Immers, in de laatste helft van Jesaja's boek wordt van den Messias als Koning haast niet gerept. Ridderbos wijst alleen op Jes. 55:3—5 en oordeelt, zoo komen in onzen tekst samen de beide lijnen, waarlangs de Messiaansche profetie zich bij Jesaja beweegt: de lijn van het Davidische Koningschap en de lijn van den leerenden en lijdenden Knecht van Jahwe“ (bl. 41).

Wat eindelijk de waarde dezer profetieën aangaat, sommigen slaan de geestelijke waarde ervan heel laag aan. Jesaja zou volgens hen vooral het politieke karakter van den Messias naar voren hebben gebracht. Doch Ridderbos komt tot deze conclusie: „Daarentegen plegen de profeten heel heel toekomstig heil te beschrijven in trekken, aan de vormen van Israëls staats- en volksleven ontleend; maar dan op zulk een wijze, dat het al wat onder Israëls oog gezien was, onvergelijkelijk ver te boven gaat“ (bl. 52). Haar vola waardij verkrijgen deze profetieën eerst door de schoone overeenstemming ervan met de vervulling in Christus.

In het aanhangsel wijdt prof. Ridderbos nog over enkele punten uit. Het belangrijkste is wel dat van de „Immanuelsprofetie“ uit Jesaja 7:14—16. De rechtstreeks-Messiaansche opvatting van deze uitspraak bevredigt hem niet en hij geeft daarom zijn mede-theo-